

*Анастасія Бочковська,
магістр 2 року навчання
факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У роботі проаналізовано проблему сталого розвитку в Україні, розкрито основні напрями діяльності щодо забезпечення національних інтересів та виконання міжнародних зобов'язань України щодо сталого розвитку, визначено основні проблеми України у цій сфері.

Ключові слова: *сталий розвиток, цілі сталого розвитку, Україна, ООН.*

The paper analyzes the problem of sustainable development in Ukraine, reveals the main directions of development for ensuring national interests and the fulfillment of Ukraine's international commitments on sustainable development, identifies the main problems of Ukraine in ensuring sustainable development.

Key words: *sustainable development, sustainable development goals, Ukraine, UN.*

Постановка проблеми. Світовий соціально-економічний розвиток у ХХ столітті можна було охарактеризувати прагненням держав до постійного збільшення зростання валового внутрішнього продукту. Вважалося, що саме такий підхід стане причиною того, що рівень життя населення і рівень добробуту зростатиме. Проте людство зіткнулося з тим, що опинилося на порозі комплексу криз – економічного, фінансового, демографічного, екологічного характеру. Це зумовило необхідність переходу до нової парадигми розвитку суспільства, а саме до парадигми сталого розвитку. Така концепція повинна одночасно забезпечувати задоволення матеріальних і духовних потреб населення, раціональне господарювання та ефективне використання природних ресурсів, підтримку сприятливих умов

життєдіяльності населення, поліпшення стану довкілля та відновлення природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Широке коло питань проблематики сталого розвитку, формування та реалізації політики сталого розвитку, механізмів його ресурсного забезпечення розробляють провідні вітчизняні та закордонні наукові школи. Значний вклад у постановку проблематики сталого розвитку внесли вітчизняні дослідники Б. В. Буркинський, І. К. Бистряковий, Т. П. Галушкіна, З. В. Герасимчук, М. А. Голубець, С. І. Дорогунцов, Б. М. Данилишин, М. І. Долішній, М. З. Згуровський, П. Г. Костюк, В. С. Кравців, І. І. Лукінов, Л. Ц. Масловська, Л. Г. Мельник, Б. Є. Патон, Л. Г. Руденко, В. М. Степанов, В. М. Трегобчук, Ю. Ю. Туниця, С. К. Харічков, В. Я. Шевчук, В. О. Шубравська, М. Г. Чумаченко та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Наростання глобальних екологічних проблем, виникнення локальних криз та катастроф антропогенного походження, загрози для виживання людства призвели до необхідності перегляду взаємозв'язків системи «природа - людство», пошуку шляхів їх гармонізації. Така можливість стає реальною шляхом вироблення механізмів розвитку суспільства відповідно до законів природи.

Основним принципом сталого розвитку є гармонізація взаємин людини і біосфери. Відповідно до Декларації концепції розвитку, проголошеної на конференції в Ріо-де-Жанейро в 1992 р., під сталим розвитком слід розуміти створення соціально орієнтованої економіки, заснованої на розумному використанні ресурсної бази та охороні навколишнього природного середовища і не піддаються ризику можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Таким чином, досягти сталого розвитку передбачається за допомогою свідомого обмеження задоволення потреб людства, мінімізації (до порогового рівня) впливу на біосферу, використовуючи здатності біосфери до самоорганізації і ґрунтуючись на сучасних досягненнях науки, техніки і технології. Цей шлях (з нашої точки зору в міру утопічний) є поки що єдино

можливим, проте для його реалізації необхідне розроблення теоретичних та практичних засад сталого розвитку, адаптованих до умов конкретних територій.

Сталий розвиток вимагає формування нових механізмів управління як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Для здійснення переходу на шлях сталого розвитку повинні змінитися його пріоритети, цілі, загальнолюдські цінності. Як наслідок підуть кардинальні демографічні, соціально-економічні, культурні, політичні та інші трансформації.

Україна задекларувала своє бажання перейти на шлях сталого розвитку ще на Конференції ООН з довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 р., підписавши Декларацію з навколишнього середовища і розвитку та Порядок денний на XXI століття.

З того часу в Україні на виконання рішень Конференції ООН 1992 року вживалися певні заходи, проте значною ефективністю та результативністю вони не відзначилися.

Цілі сталого розвитку, яких на сьогодні дотримуються всі країни світу, встановлюють власні показники розвитку і включають 17 цілей і 169 конкретних завдань. Перелік цілей був офіційно затверджений на засіданнях Генеральної Асамблеї ООН в кінці вересня 2015 року.

15 вересня 2017 року Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку. У доповіді представлено результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку.

Глобальні Цілі сталого розвитку були затверджені у 2015 році на саміті ООН з питань сталого розвитку. За ініціативи Уряду України та за сприяння системи ООН в Україні тривав відкритий та інклюзивний процес адаптації ЦСР. Беручи до уваги принцип "нікого не залишити осторонь" та використовуючи широкий спектр інформаційних, статистичних та

аналітичних матеріалів, була розроблена національна система ЦСР (86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання).

Україна переходить в нову епоху історії, пов'язану з Революцією гідності та появою можливості побудувати нову Україну на принципах сталого розвитку, верховенства права, захисту прав людини, демократії, солідарності, належного врядування. Стратегічне бачення сталого розвитку України ґрунтується на забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо сталого розвитку. Такий розвиток передбачає:

- подолання дисбалансу, що існує в економічній, соціальній, екологічній сферах;
- побудову мирного та безпечного, соціального згуртованого суспільства з належним управлінням та інклюзивними інституціями;
- забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства;
- повну зайнятість населення;
- високий рівень освіти та охорони здоров'я;
- стан довкілля, який забезпечуватиме якісне життя та благополуччя теперішнього і майбутніх поколінь;
- децентралізацію та впровадження регіональної політики, яка передбачає гармонійне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів;
- збереження національних культурних цінностей і традицій.

Цілі сталого розвитку в Україні становитимуть нову систему взаємоузгоджених управлінських заходів за економічним, соціальним та екологічним (природоохоронним) вимірами, спрямовану на формування суспільних відносин на засадах довіри, солідарності, рівності поколінь, безпечного навколишнього середовища. Основою сталого розвитку є невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток.

Нормативно-правова база, що стосується сталого розвитку України, формується законами, прийнятими Верховною Радою лише частково і здебільшого складається з указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету міністрів України, наказів та листів керівників центральних органів виконавчої влади тощо. Яскравим прикладом цієї тези є аналіз нормативно-правової бази сталого розвитку, що стосується впровадження низьковуглецевої економіки.

Згідно з доповіддю, яка була надана Урядом України «Цілі сталого розвитку: Україна» стан досягнення Цілей наступний:

Ціль 1. Подолання бідності.

Проблемні питання на шляху подолання бідності є такими: 1) неефективний перерозподіл доходів; 2) низький рівень оплати праці; 3) бідність сімей з дітьми; 4) несправедливий розподіл державних трансфертів, спрямованих на соціальну підтримку; 5) вплив світової фінансової кризи; 6) поширення утриманських настроїв та соціальної пасивності населення. Для розв'язання всіх завдань з подолання бідності необхідні консолідація і активізація зусиль всіх представників громадянського суспільства, утвердження принципів рівності жінок і чоловіків, посилення соціального діалогу, удосконалення нормативно-правової бази участі інститутів громадянського суспільства у здійсненні соціальної політики

Ціль 2. Забезпечення якісної освіти впродовж життя.

На сьогодні основний галузевий Закон України «Про освіту» має ряд недоліків. Потребують модернізації нормативно-правові засади регулювання освітнього ринку та система державного управління освітньою галуззю. У Конституції України (стаття 53) визначено перелік видів освіти у контексті доступності, безоплатності та розвитку, що забезпечується державою: дошкільна; повна загальна середня; професійно-технічна; вища; позашкільна; післядипломна. Зрозуміло, що цей перелік не є вичерпним. У ньому немає таких важливих категорій, як безперервна освіта, освіта дорослих (яка не

завжди носить чисто професійну спрямованість), дистанційна освіта, інклюзивна освіта тощо.

Ціль 3. Забезпечення гендерної рівності.

Низький рівень гендерного розвитку суспільства призводить до посилення соціально-економічної диференціації населення залежно від статі, невідповідності фактичних можливостей жінок та чоловіків, задекларованій Конституцією України рівності статей та настановам демократичного суспільства. Більш того, існування гендерної нерівності сповільнює можливості економічного зростання, послаблює систему державного управління та знижує ефективність стратегій людського розвитку.

Ціль 4. Зменшення дитячої смертності.

Серед проблем на шляху досягнення Цілі 4 слід зазначити загальні, пов'язані з кризою системи охорони здоров'я в Україні і складною соціально-економічною ситуацією, які впливають на стан громадського здоров'я і функціонування галузі в цілому, торкаючись при цьому питань збереження здоров'я матерів і дітей. Це передусім відсутність державних соціальних стандартів у сфері охорони здоров'я, загальний уклад системи охорони здоров'я, орієнтований на хворобу, а не на здоров'я, повільне запровадження у суспільстві засад здорового способу життя тощо. Недостатньою є поінформованість батьків щодо формування навичок здорового способу життя і самозберігаючої поведінки у дітей, організації їх раціонального харчування, догляду за ними.

Ціль 5. Поліпшення здоров'я матерів.

У минулому програми і заходи з охорони репродуктивного здоров'я і планування сім'ї було сфокусовано переважно на жінці і реалізації нею функції дітонародження. Особливістю сучасної української політики в цій сфері є зосередження зусиль на всіх членах сім'ї (в тому числі дітях і чоловіках). Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року охоплює проблеми формування і збереження репродуктивного здоров'я впродовж всього життя. Однаково важливими є такі основні

завдання, як створення умов безпечного материнства, формування репродуктивного здоров'я дітей та молоді, удосконалення системи планування сім'ї та у підсумку – збереження репродуктивного здоров'я всього населення. Програма націлена на покращення репродуктивного здоров'я за рахунок поліпшення якості та доступності медичної допомоги, пропаганди здорового способу життя, відповідального батьківства та безпечного материнства. Триває запровадження у діяльність закладів охорони здоров'я науково обґрунтованих стандартів та протоколів лікування, сучасних перинатальних технологій.

Ціль 6. Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу.

Оціночний індикатор поширеності ВІЛ-інфекції серед дорослого населення в Україні є одним з найвищих в європейському регіоні і в 2010 році становить 1,33%, або 360000 дорослих віком 15–49 років. За критеріями ЮНЕЙДС та ВООЗ стан поширеності ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні класифікується як концентрована епідемія. Одним з основних шляхів поширення ВІЛ-інфекції залишається вживання ін'єкційних наркотиків. Досвід європейських держав свідчить, що для усунення проблем, пов'язаних з ВІЛ-інфекцією/, СНІДом та туберкульозом, необхідно оголосити ці проблеми головним медичним та соціальним пріоритетом, забезпечити реалізацію державної політики у сфері профілактики, лікування, догляду та підтримки інфікованих осіб, хворих на СНІД та туберкульоз, шляхом об'єднання зусиль органів державної влади та громадськості, церков, бізнес-кіл, міжнародних організацій.

Ціль 7. Сталий розвиток довкілля.

Вплив світової економічної кризи на досягнення Цілі 7: (1) світова економічна криза впливає на досягнення Цілі через обмеження використання населенням України додатково очищеної питної води, що реалізується на комерційних засадах, внаслідок зниження купівельної спроможності; (2) населення України буде більше експлуатувати автомобілі, які були у використанні, та суттєво знижувати темпи оновлення парку персональних

автомобілів, що більшою мірою відповідають вимогам зниження викидів забруднюючих речовин. Так, тільки за останні два роки кількість продаж нових автівок скоротилась на 71,4%, одночасно значно поживався ринок автомобілів, що були у використанні; (3) у майбутньому, з розвитком базових галузей промисловості та збільшенням обсягів продукції, буде підвищуватись рівень забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами, в той же час буде збільшуватись рівень впливу від пересувних джерел забруднення. Це пов'язано з певною інерцією можливостей населення оновлювати парк автомобілів. Адже від збільшення обсягів вироблення продукції базовими галузями і значним поживанням внутрішнього споживчого ринку має пройти певний час (від 6–ти місяців до двох років).

Висновки. Такими маленькими кроками Україна стає членом світового сталого розвитку. Щоб не залишитися на узбіччі світового прогресу, наша країна потребує активного впровадження та застосування у повсякденних практичних діях засад сталого розвитку. Необхідним кроком в цьому напрямі має стати розробка та ухвалення з чіткою регламентацією стратегії і тактики переходу України на сталий розвиток. Стратегія повинна стати основою для розробки законодавчих актів, передбачити забезпечення високої якості життя та здоров'я людей, їх екологічної та соціальної захищеності за рахунок збалансованого соціально-економічного розвитку, оптимального використання природно-ресурсного потенціалу країни з урахуванням потреб майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України №664/2009 «Про Національну раду з питань науки, інновацій та сталого розвитку України» / Офіційне Інтернет представництво Президента України
2. Декларація Рио-де-Жанейро по окружающей сфере и развитию (14 июня 1992года) / Сайт Верховной Рады Украины. Документ 995-455, редакция від 14.06.1992.

3. Сприяння сталому розвитку України: проект та пропозиції подолання кризи.

4. Концепція переходу України до сталого розвитку. Проект // Екологія і природокористування: зб. наук. праць Інституту проблем природокористування та екології НАН України. - Вип. 9. - Дніпропетровськ, 2006. - С.39-60.

5. Шевчук В.Я. Про концепцію переходу України до сталого розвитку // Проблеми сталого розвитку України. - К.: «БМТ», 2001. - С.42-55.

6. Концепція сталого розвитку України / наук. кер. В.П. Кухар, Б.М. Данилишин // Україна: прогрес на шляху сталого розвитку. - К.: ЗАТ «НІЧСЛАВА», 2002. - С. 196-219.

7. Ландик В.І., Семенець С.В., Яхєєва Т.М. Концепція переходу України до сталого розвитку. - К.: Інститут сталого розвитку, 2004. - 64 с.